

การบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิจัย และวิธาน

Business Administration According to Sublime States of Mind:

An Analytic, Appreciative and Applicative Study

สิรินทร์ กันยาวิริยะ

Sirin Ganyaviriya

เมธา หริมเทพาธิป

Metha Harimtepathip

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Email : sirin.cnt@hotmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 7 มิถุนายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม และเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธ ผลการศึกษาพบว่า เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เมื่อนำหลักธรรมนี้มาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารธุรกิจบนพื้นฐาน กระบวนทรรศน์หลังนวยุคสายกลาง จะช่วยให้การทำธุรกิจมีเจตนาเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนรวม การผลิตสินค้าและบริการและนวัตกรรมทางธุรกิจจะคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เว้นจากการเบียดเบียน ไม่เอาัดเอาเปรียบผู้บริโภค คำนึงถึงคุณภาพและความคุ้มค่า รวมถึงการได้รับคุณภาพชีวิตที่ดี มีใจคิดเกื้อกูลและแสวงหาการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน มีความยินดีต่อเพื่อนผู้ทำธุรกิจด้วยกัน มีความรักความใส่ใจต่อผู้ร่วมงาน หุ่นส่วน คู่ค้า มีใจเป็นธรรมในการบริหารจัดการ ธุรกิจ มีระบบบรรษัทภิบาลเพื่อรักษาสีทธิและความชอบธรรมให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจการทางธุรกิจ ทุกท่าน รวมไปถึงการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุข องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธ ได้แก่ การทำธุรกิจด้วยความรักความใส่ใจ (เมตตา) การเกื้อกูลและแบ่งปัน (กรุณา) การสื่อสารให้เกิดสุขภาวะแก่สังคม (มุทิตา) และการให้ความชอบธรรมด้วยการปกป้อง คุ้มครอง และดูแล (อุเบกขา) แกนหลักสำคัญของการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมจึงได้แก่ “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” โดยขับเคลื่อนให้ครบใน 3 ส่วน คือ (1) ส่วนของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ (2) ส่วนของสินค้าและบริการ (3) ส่วนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมเป็นการทำให้งานธุรกิจ กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารธุรกิจ, พรหมวิหารธรรม, มั่นคงและยั่งยืน

ABSTRACT

This research is a qualitative research. The objective is to analyze Four Sublime States of Mind, and to create a new knowledge about Buddhism-based business administration. The result indicated that Four Sublime States of Mind consisted of loving kindness (Metta), compassion (Karuna), sympathetic joy (Mudita), and equanimity (Upekkha). When these dhamma principles were applied for the business administration based on moderate postmodern paradigm, the business operation would aim at the public happiness and benefits. Any product and service production and business innovation would also regard the social and environmental responsibility. The businesses would not exploit or take advantage on consumers, but they would take account of the quality and cost-effectiveness as well as the good quality of life. The business operators would consider the beneficence, and seek for the participation to obtain cooperation rather than competition. They would be delighted to other business operators, give love and care to their co-workers, partners, suppliers, have fairness in their business administration, set up the corporate governance system to retain rights and righteousness to all stakeholders in their business, and to protect consumers to obtain the good quality of life and happiness. The new knowledge relating to the Buddhism-based business administration includes the business operation under loving-kindness (Metta), beneficence and sharing (Karuna), communications for social wellness (Mudita), and offering righteousness by protection, safeguard, and care (Upekkha). The core value of the business administration based on Four Sublime States of Mind is “To put yourself in someone else’s shoes” by driving all 3 related sections: (1) persons related to business; (2) goods and service; and (3) nature and environment. The business administration based on Four Sublime States of Mind would make the business become a part of the society to help improve the quality of life of people in the country securely and sustainably.

Keywords: Business Administration, Four Sublime States of Mind, securely and sustainably

1. บทนำ

ธุรกิจเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตหรือการจำหน่ายสินค้าหรือบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในสังคม โดยหวังผลตอบแทนกลับมาเป็นกำไร เป้าหมายของธุรกิจ คือ การทำกำไรสูงสุด (Maximize Profit) ซึ่งกำไรเกิดจากส่วนต่างระหว่างรายได้กับค่าใช้จ่าย ส่วนการบริหารหรือการจัดการธุรกิจหมายถึง กระบวนการในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และควบคุมทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประกอบธุรกิจ การบริหารธุรกิจจำเป็นต้องมีพื้นฐานของ

การบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และมีการบริหารงานที่เป็นระบบ มีกระบวนการของการมุ่งสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลหรือทรัพยากรอื่นๆ หรือเป็นกระบวนการออกแบบรักษาสภาพแวดล้อมที่บุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่พรหมวิหารธรรมเป็นหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เช่น ในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต (22/192/252) และในพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (34/190/75) เป็นต้น ตลอดถึงคัมภีร์ของพระอรรถกถาจารย์ เช่น คัมภีร์วิสุทธิมรรค (2/124) เป็นต้น พรหมวิหารธรรม โดยทั่วไปหมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของพรหม, ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณงามความดียิ่งใหญ่ มี 4 ประการคือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552: 259)

ประเด็นสำคัญต่อการวิเคราะห์พรหมวิหารธรรมในครั้งนี้ ได้แก่ “พรหมวิหารธรรมมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการบริหารธุรกิจแบบหลังนวยุคนิยมสายกลางหรือไม่” เนื่องจากพรหมวิหารธรรมหรือพรหมวิหาร 4 ถูกขนานนามว่า เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอด้วยพรหม ซึ่งดูเหมือนว่าเป้าหมายของวิถีแห่งพรหมวิหารธรรมมุ่งความสุขในโลกหน้าเป็นสำคัญ เป็นความสุขในระดับมานุสข เป็นสุขแห่งพรหมโลกที่มีความละเอียดลุ่มลึกกว่าสุขทางกามคุณในโลกนี้ ในขณะที่การบริหารธุรกิจโดยทั่วไปมุ่งแสวงกำไรเป็นเป้าหมาย เป็นกำไรในเชิงผลประโยชน์ทางวัตถุ ตอบสนองความสุขซึ่งเป็นความสุขที่ต่ำกว่าความสุขในระดับมานุสข

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยกลับเห็นว่าประเด็นดังกล่าวนี้มีจุดอ่อนที่สามารถโต้แย้งได้ด้วยวิธีการทางปรัชญา ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ถึงรากคำ (root of word) และบริบท (context) พรหมวิหารธรรมเพื่อชี้ให้เห็นว่าพรหมวิหารธรรมมีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการบริหารธุรกิจแบบหลังนวยุคนิยมสายกลางได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการแสวงหาคำตอบเพื่อวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์พรหมวิหารธรรม และสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสารวิชาการ (Documentary Research) โดยเริ่มต้นจากการวางโครงสร้างการวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาพรหมวิหารธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ และแนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง

การศึกษาพรหมวิหารธรรม ประกอบด้วย ความหมายและองค์ประกอบของพรหมวิหารธรรม

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ ได้แก่ หลักการบริหารธุรกิจทั่วไปและชนิดขององค์กรธุรกิจ

ส่วนปรัชญาหลังนวยุคสายกลางนั้น ศึกษาในส่วนของหลักการ วิธีการ และเป้าหมาย

จากนั้นรวบรวมสิ่งที่ได้ศึกษาเหล่านั้นมาวิเคราะห์ตีความเพื่อให้ทราบถึงหลักการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม สำหรับในท้ายบทจะเป็นข้อสรุปและข้อเสนอแนะสำหรับผู้สนใจ

4. สรุปผลการวิจัย

พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายหลายนัย เช่น เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ เป็นต้น ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

การบริหารหรือการจัดการธุรกิจ หมายถึง กระบวนการในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และควบคุมทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประกอบธุรกิจ การบริหารธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีพื้นฐานของการบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินธุรกิจนั้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และมีการบริหารงานที่เป็นระบบ สอดคล้องกับชนิดของธุรกิจที่ทำอยู่ รวมถึงต้องมีบรรษัทภิบาลเพื่อการบริหารจัดการที่ดี มีความเป็นธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้ เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับธุรกิจในระยะยาว

ชนิดของธุรกิจ สามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้ 1) กิจการเจ้าของคนเดียว 2) ห้างหุ้นส่วน 3) บริษัทจำกัด 4) สหกรณ์ 5) รัฐวิสาหกิจ 6) นิติบุคคลต่างประเทศ 7) กิจการร่วมค้า 8) กิจการเพื่อสังคม

หลักการของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง สามารถสรุปได้เป็น 4 ประเด็น คือ 1) ไม่ยึดมั่นถือมั่น 2) แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง 3) ย้อนอ่านใหม่หมด ไม่ทิ้งสิ่งใด (reread all, reject non) และ 4) มององค์รวม ไม่แยกส่วน

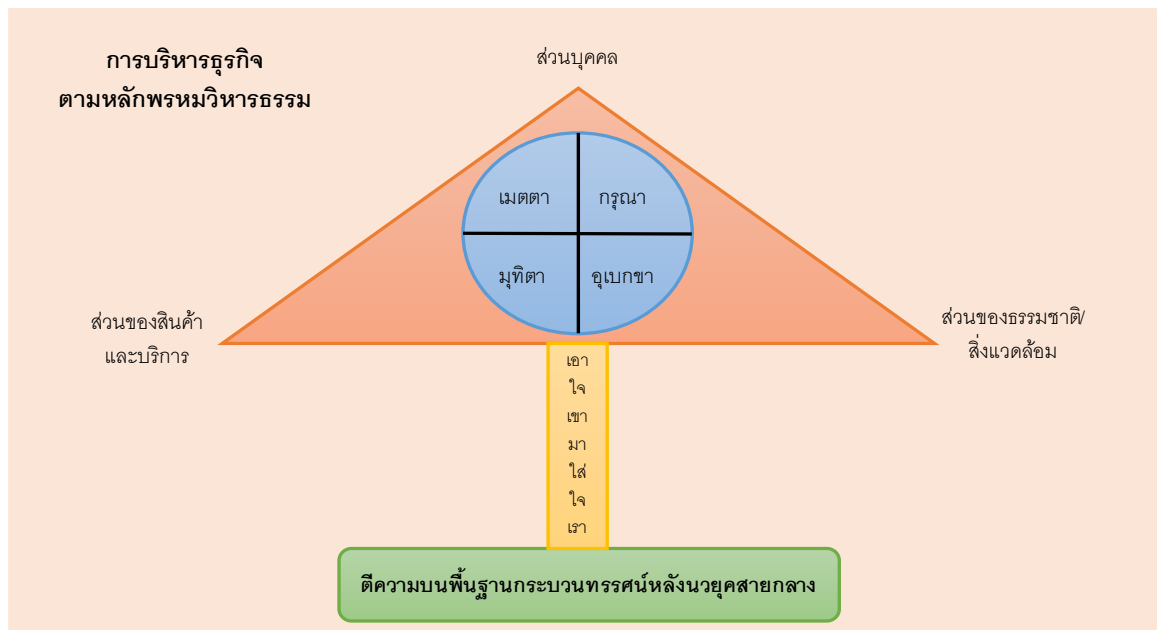
วิธีการของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คือ การตีความภาษาด้วยหลักอรรถปริวรรต บนพื้นฐานของกระบวนการศรัณ 5 ด้วยวิธีการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ (critical thinking)

เป้าหมายของปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์ พลังปรับตัว พลังร่วมมือ และพลังแสวงหาโดยธรรม

องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธ ได้แก่ “การบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม” พบว่า เป็นการนำหลักจริยธรรมมาเสริมให้งานธุรกิจเป็นไปเพื่อการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหาหัวใจหลักของการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมคือ “การเอาใจเขา มาใส่ใจเรา” (Empathy according to Sublime States of Mind) โดยอาศัยองค์ประกอบของหลักธรรมทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา มาตีความเพื่อวิเคราะห์ความหมาย และวิจักษ์ให้เห็นถึงคุณค่าและแนวทางในการนำไปวิธาน คือ การประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนของบุคคล ส่วนของสินค้าและบริการ ส่วนของธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม

จากข้อสรุปนี้แสดงให้เห็นว่า การบริหารธุรกิจโดยทั่วไปวางอยู่บนพื้นฐานปรัชญาสารนิยมหรือวัตถุนิยมเป็นหลักแต่สำหรับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธหรือการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมนี้ เป็นการทำธุรกิจโดยวางบนพื้นฐานของจิตอันประกอบด้วยความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเป็นที่ตั้ง

รูปแบบการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่1 : รูปแบบการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม

จากแผนภาพข้างต้นสามารถอธิบายรูปแบบการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมได้ดังนี้

1) เมตตา : ความรัก ความใส่ใจ

1.1) ส่วนของบุคคล ได้แก่ การใส่ใจตั้งแต่เรื่องของเจตนา ควรวางใจให้เป็นกุศล ใส่ใจในด้านทัศนคติที่มีผลต่อการคิด ทิศทางของการคิดเพื่อสร้างนวัตกรรมและการผลิตควรเป็นไปเพื่อการเกื้อกูลแก่ส่วนรวม คิดเพื่อส่วนรวม ทั้งในส่วนของลูกค้า ส่วนของผู้ปฏิบัติงาน ส่วนของคู่ค้าและหุ้นส่วนทางธุรกิจจะต้องได้รับประโยชน์สุขร่วมกัน ผู้ปฏิบัติงานมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี มีความสุข ความภูมิใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน โดยต้องบริหารสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาไปสู่ความสุขดังกล่าวนี้ ในส่วนของผู้ใช้สินค้าและบริการ ควรคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของผู้ใช้สินค้าและบริการ สามารถตอบสนองความจำเป็นในการดำรงชีวิต ใส่ใจในราคาสินค้าและบริการที่ช่วยให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ ใส่ใจข้อเสนอแนะที่ควรนำมาปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจให้ดีขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสุข

1.2) ส่วนของสินค้าและบริการ ได้แก่ มีความใส่ใจต่อคุณภาพของสินค้าและบริการ ทั้งทางด้านความปลอดภัย ความสะดวกรวดเร็ว ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต การอำนวยความสะดวกสบายได้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนความเอาใจใส่ในเรื่องช่องทางการติดต่อกับลูกค้าหรือผู้ใช้บริการ เพื่อรับทราบข้อมูลที่เป็นหรือข้อเสนอแนะในการปรับปรุงและพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นยิ่งๆ ขึ้นไปของประชาชน

1.3) ส่วนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใส่ใจในกระบวนการการผลิตสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หากเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องใช่วิสดุหรืออุปกรณ์อันส่งผลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม จะต้องมีการคิดนวัตกรรมในด้านการบริหารจัดการปัญหา ณ ตรงจุดนี้เพื่อเป็นการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน มีผลกระทบต่อกันและกัน ตัวสินค้าและบริการมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการบริโภคของลูกค้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากมีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อสิ่งแวดล้อมนี้ได้ ทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะช่วยส่งเสริมให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสมดุลมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ช่วยส่งเสริมให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และนวัตกรรมที่เกิดขึ้นยังสามารถบริการสังคมให้เกิดความสุขบนพื้นฐานของกิจกรรมทางธุรกิจได้อีกด้วย

2) กรณีย : การเกื้อกูลและแบ่งปัน

2.1) ส่วนของบุคคล ได้แก่ การเกื้อกูลผู้ปฏิบัติงานให้ได้รับสิทธิ สวัสดิการและการคุ้มครองที่ได้มาตรฐาน เป็นไปตามกฎหมายในเบื้องต้น แต่หากผู้ประกอบการมีผลกำไรมากพอก็มีการนำเอาผลกำไรในส่วนนี้มาช่วยพัฒนาสวัสดิการและการคุ้มครองให้ได้มากกว่ามาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้นในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุหรือเสียชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการเกื้อกูลให้เกิดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ เทคนิค และส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้องในการทำงาน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้วยกัน รวมถึงการให้บริการที่ประทับใจแก่ผู้มาใช้บริการ อันเกิดจากบุคลิกภาพที่ดีของผู้ปฏิบัติงานทุกคน

2.2) ส่วนของสินค้าและบริการ ได้แก่ การเกื้อกูลใน 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะแรก เป็นการเกื้อกูลในเชิงการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยทำให้ผู้ใช้สินค้าและบริการรู้สึกถึงความคุ้มค่าที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการนั้น ความรู้สึกคุ้มค่าดังกล่าวนี้มาจากการให้บริการที่เกินมาตรฐานหรือเกิดจากจิตอาสาของผู้ให้บริการเอง ซึ่งเป็นเรื่องน่าใจที่มากกว่าการทำตามหน้าที่ที่ถูกกำหนด เป็นการสร้างความประทับใจ เป็นเสน่ห์ของธุรกิจที่ผู้รับบริการสามารถสัมผัสได้

ลักษณะที่สอง เป็นการเกื้อกูลด้วยการลดราคาหรือเพิ่มคุณภาพและปริมาณในตัวสินค้าและบริการโดยตรง เพื่อให้รู้สึกถึงความคุ้มค่าจากการที่ผู้บริโภคได้ทำการเปรียบกับสินค้าและบริการอื่นๆ ด้วยตนเอง ซึ่งสามารถทำได้ทั้งช่วงโปรโมชั่นและช่วงให้บริการปกติ

ลักษณะที่สาม เป็นการมอบสินค้าและบริการนั้นคืนสู่สังคมในลักษณะของการคืนกำไรให้สังคม ด้วยการลด แลก แจก แถม หรือบริจาคในลักษณะกิจกรรมเพื่อสังคม (CSR) เช่น บริษัทจัดจำหน่ายเครื่องมือแพทย์ ในแต่ละปีสามารถบริจาคเครื่องมือแพทย์เหล่านี้ไปยังสถานบริการทางการแพทย์ที่ขาดแคลน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยได้อย่างทั่วถึง และมีค่าบริการที่ถูกลงหรือไม่เสียค่าบริการเป็นบางกรณีโดยที่ทางบริษัทช่วยจ่ายค่าบริการตรงนี้ให้ เป็นต้น หรือสร้างความร่วมมือกับองค์กรการกุศลหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร เช่น มูลนิธิ สมาคม เป็นต้น ที่มีวัตถุประสงค์สอดคล้องตรงกันกับนโยบายดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นการลดความทุกข์ยากลำบากให้แก่คนในสังคมได้อีกทางหนึ่ง

2.3) ส่วนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การเกื้อกูลธรรมชาติด้วยการรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยนวัตกรรมและการผลิตที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการคิดเพื่อการบริหารจัดการขยะ

อันเกิดจากธุรกิจที่ตนดำเนินอยู่ไปในทางที่สร้างสรรค์ เช่น การรีไซเคิล เป็นต้น มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยลดมลภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น กิจกรรมรณรงค์การลดโลกร้อน กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมเก็บขยะในแม่น้ำลำคลอง เป็นต้น

3) มูทิตา : การสร้างสุขภาวะด้านการสื่อสาร

3.1) ส่วนของบุคคล ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางความรู้สึกกับผู้ใช้สินค้าและบริการ คือ ยินดีและมีความสุขเมื่อผู้ใช้สินค้าและบริการมีความสุข ได้รับความสะดวกสบายขึ้น มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการคิดเพื่อจัดเก็บข้อมูลความสุขเหล่านี้ เพื่อนำมาบริหารจัดการเพื่อการสื่อสารสู่สังคมต่อไป

3.2) ส่วนของสินค้าและบริการ ได้แก่ การจัดทำสื่อสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาวะทางจิตใจและสติปัญญา โดยการสนับสนุนของบริษัท ห้างร้าน ซึ่งสามารถทำได้ทั้งแบบองค์กรของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ห้างร้านใดห้างร้านหนึ่ง หรือแบบภาคีเครือข่ายหลายๆ องค์กรมารวมกัน ด้วยการ MOU ร่วมกันเป็นสปอร์นเซอร์ให้การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อสร้างสรรค์ที่ทำให้สังคมเกิดความสุข เกิดสติปัญญา ผลพลอยได้จากการความสุขที่ประชาชนได้รับจะกลับมาเป็นเรื่องของการสนับสนุนสินค้าและบริการ เพื่อให้ธุรกิจมีลักษณะนี้อยู่เคียงคู่กับสังคมต่อไป

3.3) ส่วนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การนำเสนอสื่อที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีด้วยสื่อ โดยการนำเอาภาพลักษณ์ของความสุข รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการใช้สินค้าและบริการ การคุ้มครองผู้บริโภคอย่างเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ เสนอภาพลักษณ์ของคุณภาพชีวิตคนทำงานที่ตรงกับความเป็นจริง เพื่อแสดงความจริงใจและให้เห็นโดยประจักษ์ว่า ธุรกิจบนพื้นฐานพรหมวิหาร 4 มีความใส่ใจผู้ปฏิบัติงานจนได้รับความสุข และความสุขของทุกคน ก็คือความสุขขององค์กร นำเสนอให้เห็นถึงหลักคิด ทศนคติ กระบวนการทำงานที่สร้างสรรค์ ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม สร้างแรงบันดาลใจให้ภาคธุรกิจหรือผู้ประกอบการได้มีการปรับปรุงและพัฒนาให้ธุรกิจภายในประเทศเป็นไปเพื่อการแบ่งปัน เกื้อกูล ร่วมมือกันทำสิ่งที่ดีสู่สังคม และรับผิดชอบสังคมร่วมกัน ตลอดถึงการรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย เพื่อสร้างความสุขความสำเร็จร่วมกันด้วยความรู้สึกสามัคคี

4) อุเบกขา : การให้ความชอบธรรมด้านการปกป้อง คุ้มครอง และดูแล

4.1) ส่วนของบุคคล ได้แก่ การคิดถึงมาตรการป้องกันเพื่อปกป้องไม่ให้ผู้ปฏิบัติงานได้รับความเสียหาย ไม่ให้บริษัทหรือห้างร้านเสื่อมเสียชื่อเสียงอันกระทบต่อความน่าเชื่อถือของคนในสังคมและความภาคภูมิใจของคนในองค์กร คิดเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคในทุกๆ ทาง และเลือกทางที่ดีที่สุดแก่ผู้บริโภคที่จะได้รับความชอบธรรมจากการใช้สินค้าและบริการ เกิดความอบอุ่นใจที่ได้รับการดูแลจากผู้ประกอบการ

4.2) ส่วนของสินค้าและบริการ ได้แก่ การควบคุมมาตรฐานของสินค้าและบริการ มีการประเมินประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือก่อนที่จะผลิตสินค้าและบริการจะต้องมีการสำรวจความคิดเห็นหรือความต้องการที่แท้จริงของผู้บริโภค นำโจทย์ของผู้บริโภคมาสร้างนวัตกรรม ผลิตสินค้าและบริการให้ตรงต่อความต้องการที่เกิดขึ้น เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข ประชาชนได้อย่างตรงประเด็น เมื่อได้สินค้าและบริการที่มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานแล้ว สิ่งที่ต้องคิดต่อไปคือการส่งต่อสินค้าและบริการให้เกิดความสะดวก

รวดเร็ว ปลอดภัย คุ่มค่าแก่ประชาชนให้มากที่สุด และวางแผนเกี่ยวกับช่องทางในการประเมินการใช้สินค้าและบริการเพื่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4.3) ส่วนของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เหมาะสม เช่น การรักษามาตรฐานให้เกิดเสถียรภาพอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการผลิตสินค้า การขนส่งสินค้า ความปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของตัวสินค้าและบริการ การคุ้มครองผู้บริโภค และผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง นั่นคง เป็นธรรมชาติที่ควรปฏิบัติให้ถูกต้องเป็นพื้นฐาน และเสริมด้วยหลักพุทธจริยธรรมที่ช่วยทำให้เกิดคุณภาพชีวิตมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ตลอดถึงการดูแลในกรณีที่ผู้ปฏิบัติงานเกิดอุบัติเหตุ เกิดเหตุสุดวิสัยที่มีผลต่อการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน ในส่วนของลูกค้านั้น เป็นการรับผิดชอบต่อความเสียหายอันเกิดจากสินค้าและบริการและการขนส่งที่ผิดพลาด เป็นการเข้าไปดูแลด้วยหัวใจที่มากกว่าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เป็นการรับผิดชอบต่อความรู้สึกรู้สึกของผู้ใช้สินค้าและบริการเพื่อสร้างความอบอุ่นใจให้เกิดขึ้น

5. อภิปรายผล

พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความหมายหลายนัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ราชบัณฑิตยสถาน (2548: 120-121) กล่าวว่า พรหมวิหารธรรมเป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม ทำให้เป็นพรหม เสมอด้วยพรหม เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ และเป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่

พรหมวิหารธรรม มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2552ก: 124-125) อธิบายว่า พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ 3) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีความสุข 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง

การบริหารหรือการจัดการธุรกิจ หมายถึง กระบวนการในการวางแผน การจัดองค์กร การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยการ และควบคุมทรัพยากร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประกอบธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ สุรพันธ์ ฉันทแดนสุวรรณ (2560: 13) ซึ่งแจ้งว่า หลักการของการบริหารจัดการที่เป็นสากล (Universal) สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กรทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นการประยุกต์ใช้กับองค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร องค์กรศาสนา องค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ องค์กรธุรกิจขนาดเล็ก เป็นต้น โดยใช้กิจกรรมการจัดการแบบเดียวกัน คือ 1. Planning (การวางแผน) 2. Organizing (การจัดองค์กร) 3. Leading (การนำ) 4. Controlling (การควบคุม) ส่วน ชนิดของธุรกิจ สอดคล้องกับแนวคิดของ พักตร์ผจง วัฒนสินธุ์ (2559: 9-19) กล่าวว่า การประกอบธุรกิจสามารถแบ่งเป็นชนิดต่างๆ ได้ตามลักษณะการจัดตั้ง จำนวนผู้เป็นเจ้าของกิจการ การดำเนินงาน และการรับผิดชอบในผลการดำเนินงานที่กฎหมายกำหนดไว้ สามารถแบ่งได้เป็น 8 ประเภท ดังนี้ 1) กิจการเจ้าของคนเดียว 2) ห้างหุ้นส่วน 3) บริษัทจำกัด 4) สหกรณ์ 5) รัฐวิสาหกิจ 6) นิติบุคคลต่างประเทศ 7) กิจการร่วมค้า 8) กิจการเพื่อสังคม

หลักการ วิธีการ และเป้าหมายของปรัชญาหลังนยุคสายกลาง สอดคล้องกับแนวคิดของ เมธา หริมเทพาธิป (2563: บทคัดย่อ) ที่สรุปไว้ว่า แนวทางหลังนยุคสายกลางวางอยู่บนพื้นฐานทางปรัชญาไม่ยึดมั่นถือมั่น ใช้อรรถปริวรรตเป็นเครื่องมืออย่างมีวิจารณ์ญาณ มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

รูปแบบการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ เนตรชนก โพธารามิก (2561: 8) อธิบายว่า เมื่อนำพรหมวิหารธรรมมาใช้ในฐานะนักบริหาร เมตตา ได้แก่ ความรักความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ใช้เพื่อให้รู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดี ของเพื่อนร่วมงาน ถ้าพบส่วนเสียในตัวเขานักบริหารต้องรู้จักมองข้ามและให้อภัย เมื่อพบส่วนดี ก็จดจำไว้เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะสมกับลักษณะที่ดีของเขา กรุณา คือ ความสงสารเห็นใจ ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ใช้เมื่อมองจุดด้อยของคนอื่น กล่าวคือเมื่อเพื่อนร่วมงานประสบเคราะห์ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วินัย ภูมิสุขและณัฐกานต์ หงส์กุลเศรษฐ์ (2562: 468) กล่าวว่า แนวคิดเดิมของการจัดการธุรกิจมีปัญหาหรือไม่มีประสิทธิภาพมากพอหรือไม่ครอบคลุมถึงความสุขถึงแก่นแท้หรืออาจไม่ค่อยจะเข้ากับจริตของคนพุทธ ซึ่งวิธีการบริหารแบบดั้งเดิมมักเน้นความได้เปรียบหรือพยายามเอาเปรียบไม่ว่าจะเป็นคู่แข่ง ลูกค้า หรือลูกน้องของตนเอง ผู้รู้หลายคนได้พยายามแก้ไขวิธีการบริหารนั้นๆ หลายอย่าง แต่ก็ไม่ค่อยสำเร็จ เนื่องจากติดที่ต้นหากิเลสหรือการเห็นแก่ตัว เห็นที่ต้องนำเอาหลักศาสนามาช่วย ซึ่งคิดว่าการใช้พรหมวิหารธรรม ซึ่งเป็นธรรมของผู้นำ ซึ่งเปรียบเสมือนพระพรหมที่ต้องดูแลเมตตากับผู้อยู่ใต้ความรับผิดชอบของตนนั้นจะดีที่สุด เรียกว่า เป็น “หมัดเด็ด” อย่าลืมนำพรหมวิหารเป็นเครื่องมือ (Tools) หรือเป็นประแจเครื่องมือที่ช่างคิดจะนำไปแก้ปัญหงานของตนนั้นมีประแจหลายอย่าง ต้องเลือกให้เหมาะสมกับงานแต่ละงานด้วย ที่น่าจะเหมาะสมน่าจะใช้กับคนพุทธ อย่างไรก็ตาม หลักธรรมนี้คนในศาสนาอื่นก็ไม่รังเกียจที่จะได้รับการตอบสนองด้วยพรหมวิหารธรรม หากเราไม่ไปประกาศว่าเป็นของพุทธ แต่ก็อาจไปตรึงกับหลักธรรมของเขาด้วยก็ได้ เช่น เมตตา กรุณา นี้มีอยู่ในทุกศาสนา ลองนึกดูว่าพรหมวิหารมีใช้ที่ไหนบ้าง เช่น โรงพยาบาล อุตสาหกรรม สถาบัน การเงิน ข้าราชการ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

6. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ

พรหมวิหารธรรมสามารถนำมาใช้ในการบริหารธุรกิจแบบหลังนยุคนิยมสายกลางได้ นั่นก็เพราะพรหมวิหารธรรมสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์ และส่งเสริมธุรกิจแบบแบ่งปันได้ ด้วยการเสนอคำตอบใหม่เช่นนี้ ทำให้เกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ด้านปรัชญาและจริยศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจเชิงพุทธที่สามารถนำแนวคิดไปปรับประยุกต์ใช้กับธุรกิจทุกประเภท สิ่งสำคัญต้องประยุกต์ใช้บนพื้นฐานกระบวนทรรศน์หลังนยุคสายกลางที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต หลักพรหมวิหารธรรมทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และเอกขา จึงจะมีทิศทางที่ถูกต้องเป็นไปตามครรลองครองธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในงานธุรกิจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้งาน

1. ผู้ประกอบการธุรกิจ ควรจัดทำแบบแผนความคิด (Model) “การบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรม” บนพื้นฐานกระบวนทรรศน์หลังนยุคสายกลาง เพื่อให้ธุรกิจมีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการสร้างสรรค์ ปรับตัว ร่วมมือ และแสวงหา

2. ผู้ประกอบการธุรกิจ ควรนำเอาหลักพรหมวิหารธรรมมาเป็นหลักธรรมประจำใจในการครองตนให้ได้เสียก่อน แล้วจึงนำไปครองคนและครองงานในองค์กร มิฉะนั้นแล้ว จะไม่สามารถเข้าใจ เข้าถึง และไม่สามารถพัฒนาให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ พึงระลึกเสมอว่า “ตัวอย่างที่ดี มีค่ากว่าคำสอน”

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารธุรกิจตามหลักพรหมวิหารธรรมนั้น นอกจากจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในงานธุรกิจและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแล้ว ในพุทธศาสนายังมีหลักธรรมอื่นๆ ที่น่าสนใจ สามารถนำมาวิเคราะห์หรือวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการบริหารพุทธได้อีกมากมาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการบริหารตน บริหารคน บริหารงาน หรือเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานธุรกิจได้ในวงกว้าง

ผู้วิจัยจึงเสนอแนะพื่อเป็นตัวอย่างเพื่การวิจัยครั้งต่อไปตามหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การบริหารธุรกิจตามหลักสราณียธรรม
2. การบริหารธุรกิจตามหลักภาวนา 4
3. การบริหารธุรกิจตามหลักทศพิธราชธรรม

บรรณานุกรม

การศาสนา, กรม. (2525). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.

เนตรชนก โพธารามิก. (2561). พรหมวิหารกับคุณค่าในสังคมไทย. วารสารศิลปการจัดการ ปีที่ 2. ฉบับที่ 1. (มกราคม-เมษายน).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552ก). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

_____. (2552ข). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
เมธา หริมเทพาธิป. (2563). การจงใจตนเองในแนวทางหลังนวยุค. วารสารพุทธมคค์. ปีที่ 5. ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.

วินัย ภูมิสุข และณัฐกานต์ หงส์กุลเศรษฐ์. (2562). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพรหมวิหาร. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ 7. ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม).